

Interdiszciplináris pedagógia

Egy 1971-es tanulmányában Kiss Árpád a következő módon próbálja megragadni a pedagógia interdiszciplináris jellegét: „A pedagógia összetett tudomány, ma sokszor pedagógiai tudományokról beszélnek, melyek között az antropológiát, a pszichológiát és a szociológiát mindig megemlítik. Nehéz azonban a pedagógia és a társtudományok közti kapcsolatot kétirányú nyilakkal szemléltetni, tehát annak a kimutatására törekedni, hogy a társtudományokkal megosztott kutatások a társtudomány számára is adnak valamit. Ugyancsak nehéz határokat megvonni: mi nem tartozik a pedagógiába.”

Ezt a gondolatot érdemes szem előtt tartania annak, aki kezébe veszi a Kiss Árpád Emlékkonferencián elhangzott előadásokból szerkesztett kötetet, amelyet a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszéke adott ki. Nem véletlenül kapta maga a gyűjtemény sem az „Interdiszciplináris pedagógia” címet. Annak bizonyítására, hogy mennyire különböző területek megférnek egymás mellett a kötetben, elegendő felvillantani néhány beszédes címet: „Pedagógiai jelenségek evolúciós pszichológiai megközelítése”; „Internet és irodalomoktatás”; „A nyelvpedagógia multidiszciplinaritása”; „Folyamatosság és megszakítottság a magyar neveléstudományban 1946–1948 között”; „Az utalás mint kulturális szignál: egy fogalom színe és visszaja”. Ezek az egymástól látszólag igen távol álló tanulmányok azért férnek meg mégis békésen egymás mellett, mert különböző nézőpontokból ugyan, de mindegyik az embert, az emberben rejlő lehetőségeket, az ember által felépített és berendezett világot próbálja feltárni és bemutatni.

Az elhangzott előadások szövegeit a szerkesztő hat fejezetbe osztotta, melyek címe nagyjából megfelel a konferencián kialakított szekciók elnevezésének. Így a kötetben az alábbi nagyobb tematikus egységek követik egymást: „Globális kihívások”; „Informatika és pedagógia”; „A tanárképzés problémái”; „Oktatás és társadalom”; „A tanítás mestersége és művészete”; „Magyar pedagógia 1945 után”. A konferencián, amely teljes sokszínűségében mutatja be a mai neveléstudomány kérdésköreit, az egyes előadások is az interdiszciplinaritás kérdéskörét választották vezérfonalul.

A globalizálódó világ kihívásai (új kommunikációs kultúra, munkaerőpiaci változások, a képzés tartalmának és szerkezetének átalakulása stb.) olyan problémák elé állítják a pedagógiát, amelyek megoldásához már nem használható a „hagyományos” fogalomkészlet, illetve metodika. Reális perspektívát jelentett azoknak a tudományterületeknek a segítségül hívása, amelyeket ugyanolyan érzékenyen érintettek a fent említett jelenségek, így az egyes diszciplínák egymással szövetkezve és egymásból megújulva kerestek olyan technikákat, stratégiákat, melyekkel jobban megragadhatók, leírhatók és értelmezhetők az egész társadalom érték- és normarendszerének, kultúrájának, belső szerkezetének változásai. A tanulmánykötet szerzői egy-egy ilyen konkrét és aktuális jelenség (verseny, kisebbségi oktatás, a pedagógus pálya professzionalizációja, információs társadalom, egységesülő Európa és homogenizálódó kultúra) bemutatására törekednek, mégpedig a pedagógiai megközelítésen túl beillesztve ezeket a társadalomtudományok laza koherenciájú rendszerébe.

Számomra a kötet leginkább tanulságos és sokatmondó fejezete az „Oktatás és társadalom”, amely *Magyar Beck István* „Szerepek és szereptévesztések” című írásával indul. A szerző csokorba szedi a mai iskola elsődleges funkcióit, melyeket a piacosodó társadalom

érdekei is erősen meghatároznak, veszélyeztetve egyúttal azt a tradicionális kultúrát, amely végső soron kijelöli a pedagógusok mozgásterét. Ugyanakkor figyelmezteti arra is a tanárokat, hogy a munkaerőpiac feltétel nélküli kiszolgálása az általuk közvetítendő kultúrát fenyegeti. A megoldás az lehet, ha az iskolai autonómia nemcsak a diákokat, hanem a tanárokat is védelmezi, mert ez biztosíthatja a kultúra átadásának kontinuitását is.

Az oktatás piacosodása mellett – vagy azzal együtt – sokat feszegetett témáról, a versenyről és a versengésről értekezik a fejezet második tanulmányában *Ádám Anetta*. A fogalom meghatározása után bemutatja a különböző tudományoknak (szociobiológia, pszichológia) a verseny természetével kapcsolatos nézeteit, majd elénk tárja a verseny különböző megjelenési formáit az oktatásban. Mikro- és makroszinten egyaránt megvizsgálja a verseny jelenlétét a magyar iskolarendszerben, értelmezve az egymással versengő iskolák stratégiáit, valamint az iskolán, osztályon belüli verseny játékszabályait. Korábban a tanárok többsége a versenyt „a közösségek megrontójaként” tartotta számon, figyelmen kívül hagyva annak pozitív, ösztönző oldalát. Ádám Anetta hangsúlyozza a verseny újraértelmezésének, hatékony iskolai működtetésének szükségességét, ám ennek előfeltétele, hogy empirikus kutatások segítségével feltérképezzük a verseny hatásrendszerét. Így tanulhatjuk meg az élet részeként vagy játékként kezelni ezt a régebben veszélyesnek tartott jelenséget.

Szabó Akosné szintén olyan kérdést vet fel „A tanulási akadályozottság szociológiai dimenziói” című írásában, amely a társadalom és az egyes iskolák szintjén egyaránt megoldásra vár. A cigány kisebbség iskolai szocializációja azért marad sikertelen a tanulmány írója szerint, mert a tanulók tanulásbeli akadályozottsága mellett (melynek okai jórészt a családban is keresendők) a pedagógusok sincsenek felkészülve (felkészítve) a cigány gyerekek oktatásával kapcsolatos speciális feladatok ellátására. Szorosan kapcsolódik ehhez az íráshoz a fejezet negyedik tanulmánya, amelynek szerzője, *Rozgonyi Ibolya* egy interdiszciplináris, a cigánykérdést közép-pontba állító, tanár-továbbképzési programot mutat be. Az eddigi tapasztalatok arról győzték meg a program kidolgozóit, hogy a pedagógusok örömmel fogadják ugyan ezt a képzést, de körükben is érzékelhető az előítéletes szemléletmód. Ez egyrészt a cigány kultúra ismeretének hiányából fakad, másrészt pedig a társadalomban eleve meglévő sztereotípiák kritika nélküli elfogadásából. A program összeállításából és szerkezetéből is kiderül, hogy nem csupán pedagógiai kérdés a cigány gyerekekkel való foglalkozás mikéntje, hiszen szociológusok, politológusok és pedagógusok együtt készítették elő a továbbképzés tematikáját.

A kötet tanulmányai diagnózisokat vázolnak, lehetséges kutatási problémák optimális megközelítési módjait körvonalazzák, fogalmakat szeretnének körüljárni, pontosítani, ötleteket, gondolatébresztő eszmefuttatásokat kínálnak. Stílusuk, nyelvezetük sem a kutatási beszámoló, jelentések tárgyilagos, száraz, inventarisztikus tömörségű nyelvéhez hasonlít, sokkal inkább olvasmányos, a helyszíni tudósítás elevenségével ható, izgalmas

A globalizálódó világ kihívásai (új kommunikációs kultúra, munkaerőpiaci változások, a képzés tartalmának és szerkezetének átalakulása stb.) olyan problémák elé állítják a pedagógiát, amelyek megoldásához már nem használható a „hagyományos” fogalomkészlet, illetve metodika. Reális perspektívát jelentett azoknak a tudományterületeknek a segítségül hívása, amelyeket ugyanolyan érzékenyen érintettek a fent említett jelenségek, így az egyes diszciplínák egymással szövetkezve és egymásból megújulva kerestek olyan technikákat, stratégiákat, melyekkel jobban megragadható, leírható és értelmezhető az egész társadalom érték- és normarendszerének, kultúrájának, belső szerkezetének változásai.

esszékre emlékeztetnek. Ez is alátámasztja azt a megállapítást, amelyet Kiss Endre idézett a konferencia beköszöntőjében, felelevenítve annak az újságírónak a szavait, aki Kiss Árpádról így nyilatkozott: „Ő volt az egyetlen, aki számomra bebizonyította, hogy a pedagógia valóban művelhető tudomány, mert sok-sok szakkönyv és szakkikk elolvasása után is úgy éreztem, jobb esetben is a témába vágó esszéket olvasok.”

Interdiszciplináris pedagógia. A Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai. Kiss Árpád Archívum könyvsorozata I. kötet. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék, 2001.

Sinka Edit

Olvasásfejlesztés, könyvtárhasználat...

Az olvasás évének nyitányán igényes kiállítású és tartalmú kis könyv látott napvilágot a Nemzeti téka című sorozat köteteként, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete munkatársának gondozásában. Nagy Attila szerint, aki csaknem három évtizede kitartóan szolgálja a hazai művelődés, olvasóvá nevelés és nevelődés ügyét, elérkezett az ideje annak, hogy „a közvetlen iskolai gyakorlatba próbáljuk átültetni mindazt, amit az olvasásfejlesztés témájáról eddig alapvető elvi és gyakorlati megfontolásnak, módszernek tartottunk”.

A mint azt Nagy Attila a könyv előszavában jelzi, az 1997 szeptemberétől zajló három (tan)éves kísérlet arra kívánt választ adni, „hogyan vizsgáznak a hétköznapi, falusi, kisvárosi iskolák osztálytermeiben azok az elméleti közelítésmódok és módszertani fogások, eljárások, amelyeket konferenciákon, publikációkban, szakmai eszmecserekből több-kevesebb egyetértéssel elfogadtunk”. A „vizsgáztatásra” 6 magyarországi település – Budapest, Ebes, Gödöllő, Hatvan, Tiszafüred, Vásárosnamény – 8 iskolájában mintegy 30 pedagógus vállalkozott. A kísérlet az általános és középiskola (gimnázium és szakközépiskola) szinte valamennyi évfolyamát „megcélolta”. A közreműködő – nagyon sok többletmunkát vállaló és ezáltal nemcsak nehézségekben, hanem sok-sok szakmai és emberi örömben is részesülő – pedagógusok tizenkétféle szaktárgygyal vettek részt a munkában, nem beszélve az alsó tagozatos tanítókról és a kísérletet beleegyezésükkel és óralátogatásaikkal támogató igazgatókról.

A kötetet lapozgatva az örömteli rácsodálkozás jóérzése tölti el az olvasót, hiszen a pedagógusok őszinte élménybeszámolóiból nemcsak az a már eddig is többnyire elfogadott tény igazolódott, hogy bizonyos tantárgyak (irodalom, történelem) különösképpen alkalmasak az olvasás- és könyvtárpedagógiai módszerek alkalmazására, hanem az is, hogy szinte valamennyi ismeretanyag átadását élvezetesebbé és sikeresebbé teszi az átgondolt, tudatos könyvtárhasználat és olvasásfejlesztés. Ebesen például a technika tantárgy keretében többször szerveztek könyvtári órát, és az 5., 6. és 7. osztályos gyerekek a tartalomjegyzék, a név-és tárgymutató használatától egy újság írásán, szerkesztésén át lépésenként jutottak el a magasabb szintű szellemi feladatok technikai kivitelezéséig – fokozatosan rászokva a könyvek, folyóiratok használatára. A vásárosnaményi II. Rákóczi Fe-